

Ment-e a ragályok által a világ elébb?

PUBLIKÁLVA:

2022. 07. 30. | **ALFÖLD, ÉRTEKEZŐ PRÓZA**

SZERZŐ:

URECZKY ESZTER

Ureczky Eszter 1984-ben született Sátoraljaújhelyen, Sárospatakon nőtt fel, 2009-ben végzett a Debreceni Egyetem magyar-angol szakán, doktori disszertációját 2017-ben védte meg, jelenleg az Angol-Amerikai Intézet Brit Kultúra Tanszékének adjunktusa. Főbb kutatási területei a kultúrorvostan (medical humanities), a fogyatékoságtudomány (disability studies) és az ételkutatás (food studies).

Címkék: [Czeferner Dóra](#), [Dögvészkalauz](#), [Fedeles Tamás](#), [Járványok és gyógyításuk története az ókortól napjainkig](#), [Kronosz](#), [PTKE](#), [Ureczky Eszter](#)

Bejegyzés navigáció

Előző

Ó, alt, öreg, ős, régies

Következő

Micimackó, gonosz öreg medvém!

Dögvészkalauz – Járványok és gyógyításuk története az ókortól napjainkig, szerk. Czeferner Dóra, Fedeles Tamás

A *Dögvészkalauz* című kötet egyrészt azért idézheti fel az olvasóban Vörösmarty Mihály *Gondolatok a könyvtárban* című, 1844-ben íródott monumentális bölcséleti költeményét, mert az emberi civilizáció ciklikussága, végtelenül ismétlődő kataklizmái mellett rámutat a gondolkodó ember számára végső soron egyetlen elérhető megoldásra is: az értelmezésre és jobbításra való törekvésre. A koronavírus-pandémia harmadik évében pedig valóban elérkezett az a pont a 21. századi kríziskezelésben, amikor az élettudományok elsődleges válaszreakcióit követően egyre nagyobb diszkurzív tér nyílik meg az események társadalom- és humán tudományi kontextualizálása számára is. E folyamat egyik legújabb hazai állomásának tekinthető a túlnyomórészt pécsi történészek tanulmányait tömörítő tanulmánykötet, amely az Előszóban megfogalmazott vállalása szerint közérthető nyelven kívánja a szélesebb olvasóközönséggel megismertetni a világtörténelem legnagyobb járványait – ezt a törekvést jelzi az is, hogy az írások eredetileg az *Ujkor.hu – A velünk élő történelem* nevű internetes oldalon váltak elérhetővé. A szerkesztők arra is rámutatnak, hogy míg a nemzetközi könyvkiadási gyakorlatban régóta meghatározók a hasonló jellegű, elismert tudósok által írt, ám könnyen használható ismeretterjesztő kötetek (gondolhatunk például a kiváló **Very Short Introductions**-sorozatra), Magyarországon eddig nem látott napvilágot hasonló jellegű kiadvány – ami részben igaz is.

A kötet témájának relevanciája megkérdőjelezhetetlen, amit a borító előterében élénk tornyosuló koronavírus-modell is szemléltet, melynek árnyékában ott sorjáznak a múlt nagy ragályainak reprezentációi is. Már ez a paratextuális elem is sejteti, hogy különösen fontos szerepet töltenek be a könyvben a képek, hiszen összesen 90 színes reprodukció és 6 térkép gazdagítja a 12 tanulmányt, szó szerint is szemléletes olvasmánnyá téve azokat. Az egyes szövegek a szerkezeti koncepciót illetően is világos gondolati ívet rajzolnak ki: a történelmi perspektívát végig szem előtt tartva, az ókortól napjainkig követik egymást az egyes járványkitörések elbeszélései, a pestis, a kolera és a spanyolnátha esetében pedig külön fejezet foglalkozik a magyar helyzettel. Idő szempontjából tehát kronologikusan halad a kötet, tér tekintetében pedig a modernkori járványok esetében egyfajta kettősség jellemzi a nemzetközi és a hazai kontextus kapcsán. Tartalmi-szerkezeti aspektusból egyedül az a kérdés merülhet fel az olvasóban, hogy pontosan milyen szempontok alapján választották ki épp a Kr. e. 430-as athéni járványt, az Antonius-kori járványt, a középkori és 17. századi pestist, a kora újkori szifiliszt, a 19. századi kolerát, a 20. századi spanyolnáthát és a 21. századi koronavírusot? Természetesen nem férhet bele minden lehetséges ragály egyetlen kötetbe (hacsak nem az enciklopédikus formát választják a szerkesztők, amire szintén léteznek külföldi **példák**), ugyanakkor nehezen érthető, miért nem szerepelnek olyan kultúr- és mentalitástörténetileg is meghatározó fertőző betegségek, mint a tuberkulózis, a gyermekbénulás vagy az AIDS?

Astra biopolitika-számot szerkesztett (2020), a Fialal Írók Szövetsége és az ELTE BTK Összehasonlító Irodalom- és Kultúratudományi Tanszék társszervezésében megvalósult az Irodalom és betegség című **konferencia**, s jómagam is szerveztem angol-magyar nyelvű **konferenciát** a pandémia kapcsán és **publikáltam** a témában. Ha pedig ilyen gazdag és kiváló minőségben reprodukált képanyagot tartalmaz a kötet, indokolható lett volna némileg több kép- és reprezentációtörténeti adalék is – hiszen a mai olvasó nyilván nem azt látja a képen, amit például Bosch közönsége a saját korában. Itt azonban felvetődik egy újabb kérdés a történetiség kapcsán: több tanulmány is utal rá, hogy az adott kérdésnek orvostörténeti, paleopatológiai, akár jog- és politikatörténeti, paleoantropológiai, művészettörténeti és egyéb vonatkozásai is vannak, azaz a szerzőgárda összeállításakor talán érvényesíthetőbb lett volna egyfajta szélesebb értelemben vett kultúratudományos, akár kultúrorvostani/orvosebölcsészeti szempontrendszer. Így bár összességében szépen illusztrált, könnyen olvasható, érdekes és igen aktuális könyvet tarthat kezében az olvasó, felmerül ezen ígéretes kötet folytatásának igénye.

Az alábbiakban röviden áttekintem a 12 tanulmányt, kiemelve azok legérdekesebb elemeit, korunk problémáira különösen rezonáló tanulságait, illetve a kötet által felvetett, potenciálisan továbbgondolható kérdéseket. Lindner Gyula „Egy túlélő följegyzései – Thuküdidész és az athéni járvány” című nyitó tanulmánya számomra az egyik legélményszerűbb olvasmány volt a *Dögvészkalauzban*, mert kiváló egyensúlyban érvényesít a 21. századi szempontokat, ugyanakkor lenyűgözően komprehenzív képet ad egy „laikus”, azaz nem ókorkutató olvasó számára az athéni járványról, s kimondja talán az egész kötet tézisének is: „a járvány önmagán túlmutatva egzisztenciális jelentőségű metaforaként áll ellőttünk” (20.). Thuküdidész egyik maradandó gesztusa a háború és járványok összefüggésének feltárása, miközben az egyik legkorábbi részletes leírását is nyújtja a betegségnek, amely Kr. e. 430-ban Athénra lesújtott, és amelyről máig sem tudjuk teljes bizonyossággal megállapítani, mely kórokozó idézte elő. Mivel kevés feliratos (epigráfiai) anyag lelhető föl erről az eseményről – amelynek Periklész is áldozatul esett –, a görög történetíró mellett még Ovidius *Átváltozásokja*, az *Iliász* és Szophoklész *Oidipusz király* című drámája szolgálnak hasznos forrásul, mely szerint „[a] város, amint magad is látod, nagyon megingott” (12.). Megtudjuk továbbá, hogy a szigetelv, azaz Athén központi szerepe egyszerre járt előnyökkel és hátrányokkal, hisz baj esetén jól koncentrálhatóak voltak az erőforrások, ragály idején viszont épp emiatt felgyorsult a városállamban a fertőzés. Thuküdidész továbbá a diagnózis helyett inkább a prognózisra helyezi a hangsúlyt, ezért sem egyértelmű az általa leírt betegség, viszont társadalmi diagnózist nyújt abban az értelemben, hogy rámutat bizonyos, máig jellemző antropológiai univerzálékra egy válsághelyzetben, úgymint a káosz (*anomia*) és a hedonizmus. Mai fogalmaink szerint egyébként a legvalószínűbb az, hogy hastífusz okozta ezt a járványt, ám „[a]hhoz, hogy biztos következtetéseket vonjunk le az Athénban pusztító ragályra vonatkozóan, ókortörténészek, nyelvészek, régészek, orvosok, paleopatológusok összefogására és természetesen továbbbicsontleletek elemzésére, sírok föltárására van szükség” (26.).

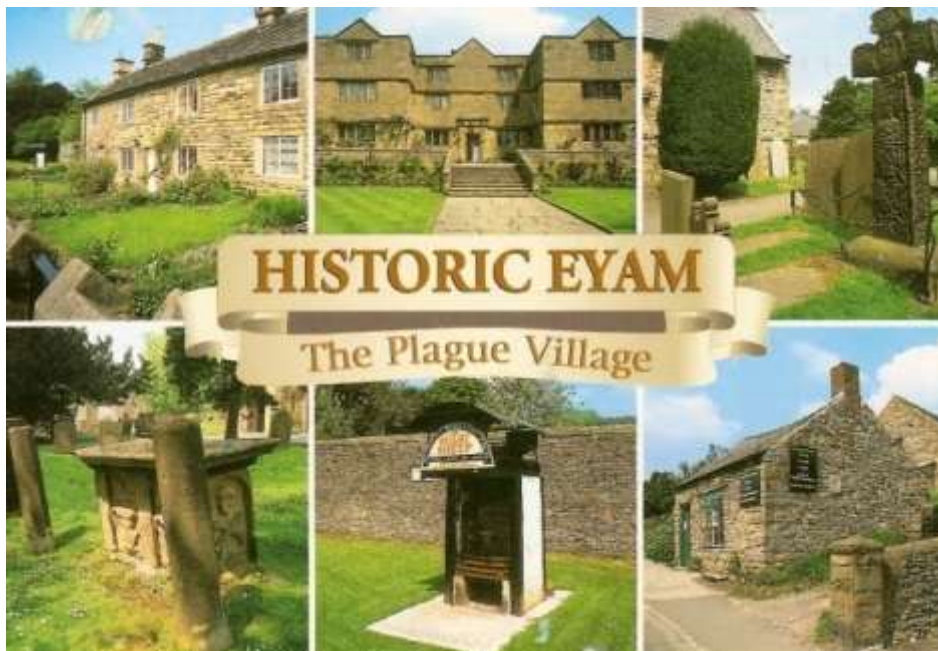
Grüll Tibor „»Könyörögjenek a halandók a jó orvosságért« – Az Antonius-kori járvány” című, szintén izgalmas, részletgazdag, mégis jól befogadható írása egy másik

ókori járvány történetét tekinti át, amely az immár kb. 60 millió lakosú Római Birodalmat sújtotta annak fénykorában. A *pax Romana* égisze alatt a *limes* valamennyi térségében virágzott a világgazdaság, és egyértelműen megjelent a ma globalizálódásnak nevezett jelenség; ám Róma soha nem tért igazán magához ebből a csapásból, amely valószínűsíthetően a feketehimlő volt. Több szempontból folytonosság figyelhető meg a görög és a római járványkontextusok között: ahogy Hippokratész és Aszklépiosz sem tudtak érdemi magyarázatot vagy gyógymodot találni a kórra, úgy Galénosz sem szolgál valódi válaszokkal, és többek között a babérillat belélegzésére buzdítja a betegséget elkerülni akarókat. Szintén jellemző a *miasma*-fogalom avagy a *spiritus pestilens* tételezése mint a járvány levegőben terjedő, ártó szándékú okozója, amely morális tartalmakat is hordoz (*impius* cselekedet szabadította el a kórt), és némileg módosult formában egészen a 19. századik tartotta magát. Mivel az első két fejezet többször említi az antikvitás legnagyobb orvosait, Hippokratészt, Aszklépioszt és Galénoszt, talán hasznos lett volna még egy-egy bekezdést szentelni e korok testképének, amely meghatározta a ragályok értelmezéseit is (pl. a humorálmélet vagy a vallás és gyógyítás kapcsolata), mert bár a nyugati orvoslás alapvetően hippokratészi elveken nyugszik, az antikvitásban Aszklépiosz kultusza is meghatározó volt.

Fedeles Tamás „»Oly rettegés kerítette hatalmába az egész világot« – A 14. századi pestisjárvány” című munkája az ókor után immár a közhiedelem szerint „sötét” középkorba kalauzolja olvasóit, a talán legközismertebb járványkitörés idejébe, amely azért is vált „fekete halál” (*mors nigra*) néven ismertté, mert valóban feketés színűvé változtatta a bőrt. Egyszerre pusztított ekkoriban a tüdő- és a búbópestis, de mindkettőt a fekete patkány (*Rattus rattus*) terjesztette. A szerző rámutat, hogy az Arany Horda már biológiai fegyverként is alkalmazta a pestist, míg az itáliai városállamokhoz köthető a járványok mai biopolitikai kezelésének első modellje, azaz többek között a harmincnapos karantén alkalmazása, amelyet elsőként Raguzában vezettek be. Még ebben a korban is meghatározó volt a miazmaelmélet (*aer corruptus*), miközben valódi magyarázatok és megoldások híján gyakorivá váltak a pogromok, és hódítottak a flagelláns mozgalmak. Történik továbbá utalás Boccaccio pestisábrázolására, valamint olyan arab orvosok elméleteire, mint Avicenna vagy Al-Khatib – itt érdemes lett volna akár kitérni a kor keresztény és iszlám pestisfelfogásának lényegi különbségeire is, hiszen a Korán tanítása szerint pestisben meghalni kegyelem és dicsőség, s ezért nem szabad menekülni a pestis elől (vagyis nem társul a betegséghez a nyugatra olyannyira jellemző büntudati kultúra). Összességében az lehet a benyomásunk, hogy ez a tanulmány kissé hosszú a kötet többi darabjához képest, miközben néhol hiányzik belőle a kor vallási és művészettörténeti pestisfelfogásainak dimenziója, amelyek pedig segíthetnének a mai olvasónak megérteni a modernitás előtti világ- és emberkép főbb vonásait.

Kruppa Tamás „Pestisjárvány és háború a 16. századi Magyarországon” című írása ismét a pestishez tér vissza, ám a kötetben később található: a téma miatt indokolható lett volna a kronológia megtörése, a két pestisfejezet egymás mellé helyezése. Ez az elemzés elsősorban a történeti demográfia szempontjából mutatja be a hazai járványt, amely szokatlan módon nem keletről nyugatra, hanem fordítva, nyugatról keletre

haladt. Ez a némileg rövidebb terjedelmű írás jól kiegészíti a középkori pestisről szóló elemzést, ugyanakkor nem tér ki a kora újkori pestisjárványok egyéb jellegzetességeire, legyen az a protestantizmus és a katolicizmus pestisértelmezésének eltérése (verbális versus vizuális reprezentáció) vagy a kor orvostudományi eredményeire. Madarász Fanni „A nagy londoni pestisjárvány (1665/1666)” című írása a harmadik pestis témájú szöveg a kötetben, és szintén a kora újkorra, ám a polgárháború tépázta angol kontextusra összpontosít. Fontos, hogy irodalomtörténeti szempontból kitér Samuel Pepys és Daniel Defoe munkáira, hisz utóbbi szerző *A londoni pestis* című fiktív dokumentumregénye máig számos olvasat forrása, és valószínűleg a szerző nagybátyja, Henry Foe személyes beszámolója ihlette. Noha középpontba kerül a londoni tűzvész és Essex súlyos esete, nagy kár, hogy kimarad Eyam falujának legendás története, ahol az anglikán lelkész vonta karantén alá a közösséget – ezt a történetet több regény is megőrökíti, például Geraldine Brooks magyarul is olvasható *Csodák éve* című könyve. Megjelenik azonban a fejlődőben lévő orvostársadalom hierarchikus tagozódása (sebészek, fizikusok, patikáriusok), valamint a pestis kezelésére létrehozott önkormányzati testületek felépítése (examiners, alderman, watchmen, keresők). Összességében a pestis teszi ki tehát a kötet tanulmányainak negyedét, ami részben indokolható szerkesztői döntés, hisz tényleg ez a legikonikusabb járvány mind közül, ugyanakkor kissé aránytalanná is teszi a kötet fókuszát és szerkezetét.

Eyamot ábrázoló

képeslap

Kanász Viktor sokoldalú, magyar és nemzetközi, orvosi, irodalmi és történelmi adatokkal ellátott, rendkívül precíz és kreatív „»Ez a betegség azonban nem más, mint állandó haldoklás« – Szifilisz a kora újkorban” című írása egy az előzőekhez képest lényegesen lassabban pusztító ragályt mutat be (ezért sem érthető, miért nincs szó a kötetben a szintén lassan ölé tbc-ről vagy a szintén szexuális stigmatizációval társuló AIDS-ről). A címben Erasmus gondolata szerepel, amely meg is ragadja e betegség időtapasztalatának elnyújtottságát, hiszen a kór lefolyása köztudottan három szakaszra

osztható, amelyek közül az első csak bőrkiütéseket (*pustula*) okoz, ám a harmadik gyakran súlyos idegrendszeri tüneteket (a szerző szavával „őrültséget”) vált ki. A tanulmány továbbá kiemeli a szifiliszdiskurzust meghatározó bűnbakképzés logikáját is, hiszen olyan közismert és szinte minden esetben pejoratív nevei voltak, mint a nápolyi betegség, bujakór, rosszseb, vérhaj, morbus Gallicus, Vénusz-kór és francvar. Fontos, hogy világossá válik a kor vallásos retorikájának paráznságfókuszja és a betegség közötti kapcsolat (a monogámia hirdetése mellett ugyanakkor természetes válóoknak számított a szifiliszdiagnózis), ahogy a divattörténetet meghatározó nyakig begombolt, gazdagon fodrozott öltözékek jelentősége is. A szifilisz mindemellett a biztonságos szex kezdetét is jelöli, hiszen emiatt jelentek meg az első óvszerek, korabeli nevén Vénusz kesztyűje, francia levél vagy angol csuklya. A higanykezelés („Öt perc Vénusszal, egy élet Merkúrral.” 89.), majd pedig az arzéntartalmú, Nobel-díjat érő Salvarsan felfedezése és a penicillin feltalálása azonban véget vetett a rettegetésnek – egészen az antibiotikumokra rezisztens kórokozók közelmúltbeli felbukkanásáig. A magyar kontextus annyiban bukkan fel, hogy mint híres betegek, megjelennek Wesselényi Ferenc, Semmelweis Ignác, Munkácsy Mihály és Ady Endre is (tanulságos adalék, hogy Vörösmarty esetében máig tabunak számít e kór említése, míg a dekadens Ady biografikus, középiskolákban is tanított olvasatának mindig is elidegeníthetetlen része volt betegsége).

AIDS-emlékszöttek Washingtonban

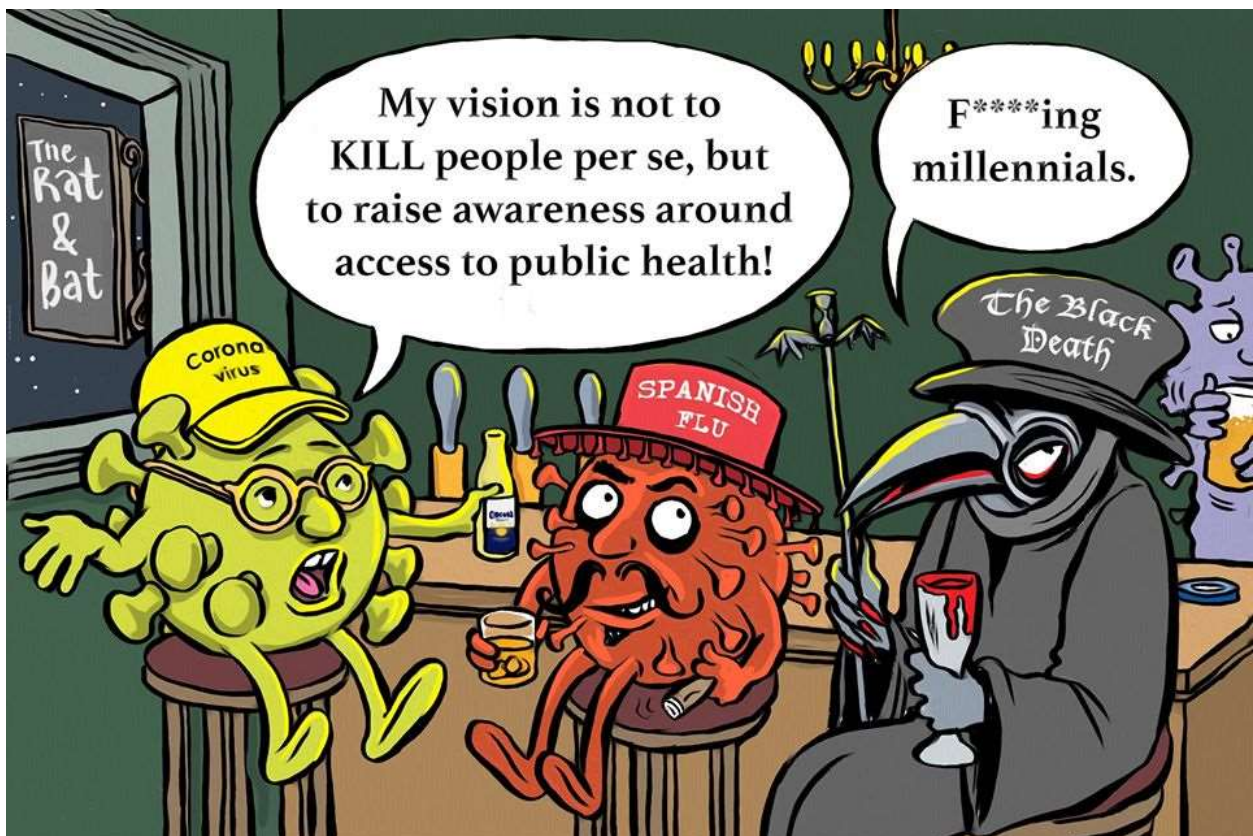
Bene Krisztián „Kolerajárványok Franciaországban a 19. században” című szövege a kötet két koleratanulmánya közül az első, és a francia kulturális kontextus beemelésével gazdagítja azt, ezért is kár, hogy nem terjedelmesebb ez az írás, mert a korban „kék félelemként” ismert kór számos máig tanulságos aspektusát világítja meg többek között a várostervezés és az urbanizáció ugrásszerű fejlődése kapcsán. Természetesen Robert Kochot is említi a szöveg, így közvetve a német tudomány eredményei is felbukkannak a fejezetben. Ezt követően a kolera magyarországi történelme kerül előtérbe Löffler Erzsébet „Az 1831-es kolerajárvány Heves és Külső-Szolnok vármegyékben” című írásában, amely rögtön azzal a véleményem szerint téves megállapítással kezdődik, hogy a kolera volt az első pandémia (139.). Igen érdekes azonban, hogy a szöveg több korabeli szót és kifejezést is megemlít az „Epe Kórság” és annak legborzasztóbb tünete, a „hányszékelés” kapcsán, és mai szemmel egészen megdöbbentőek az akkoriban alkalmazott gyógymódok is, amelyek valójában a betegek további legyengülését és akár halálát segítették elő, mint például az érvágás, a piócázás és a „mákonyos allövet” (ópiumos beöntés). Sikeres kezelési módként szerepel azonban egy bizonyos Morvay plébános sikeres kúrája, amelynek kulcsa feltehetően az volt, hogy a beteg nem ihatott vizet, kizárólag teát, levest vagy egyéb előforralt folyadékot. John Snow, a híres angol orvos eredményei is felmerülnek, ahogy az a közismert tény is, hogy Kazinczy Ferenc is e betegség áldozata lett (ennek kapcsán nagy kár, hogy nem kap említést Péterfy Gergely *Kitömött barbár* című regénye). A hazai koleratörténelemnek ugyanakkor fontos részei a koleralázadások, és hogy a lakosság elutasította a „veszteglőházakban” való elkülönítést, valamint az egyébként is teljesen hatástalan, ellenben nagyobb mennyiségben mérgező bizmutpor szedését, ahogy a levelek és egyéb csomagok túvel szurkálása és kifüstölése is hatástalan volt. Fontos biopolitikai mérföldkő azonban, hogy Mária Terézia a kolera hatására tiltotta meg a templomkertben való temetkezést, lefektetve ezzel a közegészségügy máig alkalmazott alapjainak egy részét.

19. századi kolerakarikatúra

Czeferner Dóra „A lámpás mögött – Florence Nightingale és a modern nővérképzés születése” című szövege egyedülálló írás a kötetben, mert bár érintőlegesen kapcsolódik a kolerához, a 19. századhoz és a krími háborúhoz, ez az egyetlen fejezet a kötetben, amely egy személy orvostörténeti jelentőségét állítja a középpontba. Ez egyrészt indokolható, hiszen, mint megtudjuk, 2020 az ápolónők és a szülésznők nemzetközi éve volt, valamint „a lámpás hölgy” (Lady with the Lamp) azon kevés nők egyike, akik formatív szerepet töltek be az orvostudomány alakulásában. Bár, ahogy a cikkből kiderül, elsősorban nem azért járta a krími háború hadikórházait éjjelente lámpájával, hogy a sérült katonák állapotát ellenőrizze, hanem hogy meggyőződjön róla, nem jönnek létre alkalmi viszonyok a nővérek és a betegek között. Ráadásul Nightingale történetén keresztül beemelhetővé válik a köztudatba Kossuth Zsuzsanna sorsa, aki Kossuth Lajos legfiatalabb húgaként az egyik első magyar nővér volt. Az írás végén egyébként felbukkan egy harmadik ismert háborús ápolónő is, Vera Brittain, aki az I. világháború után írta meg memoárját, amelyből *Az ifjúság végrendelete* címmel meglehetősen szentimentális fim is készült a közelmúltban. Noha a szöveg épp nőként elért szakmai eredményeiért is méltatja a legendás brit nővért, feltűnő, hogy többször Florence-ként utal rá, s ez az informális elnevezés épp a női szakemberek tudattalan alábecsülésének egyik jele lehet, hiszen az angol drámaírás legnagyobbját sem Williamként emlegetjük, ahogy Kossuth Lajosra sem Lajosként utal maga a tanulmány sem. Már csak ezért is releváns tehát a fejezet által felvetett kérdés, hogy feminista vagy antifeminista alakként tartjuk-e számon az ápolónői hivatás megteremtőjét, aki ellenezte ugyan a szüfrasset-mozgalom radikális eszközeit, ám akiről mégis Barbie-babát mintáztak a 20. században.

Ezt követően két spanyolnátha témájú fejezet következik, Hornyák Árpád „A 20. század legnagyobb tömeggyilkosa: a spanyolnátha” című írásában a nemzetközi kontextusra összpontosít, a betegség Kansashez köthető eredetére, viszonyára az influenza A vírussal, a betegség aszpirinnel való kezelésnek veszélyeire, valamint a vírus „feltámasztása közel száz évvel később”. Számos revelatív tény villant tehát fel ez a szövegrész, amely ugyanakkor sajnálatosan rövid, szívesen olvastam volna többet erről a szépirodalmi forrásokban valami okból kevesebbet ábrázolt járványról. Részben kiegyensúlyozza ezt a tömörséget Géra Eleonóra „A spanyolnátha Budapesten” című cikke, amelynek egyik legizgalmasabb része Kosztolányi Dezső és Karinthy Frigyes vonatkozó sajtócikkeinek szemlézése, például Kosztolányi *Esti megtudja a halálhírt* című írása, vagy Karinthy cikkei, akinek első felesége, Judik Etel bele is halt a betegségbe. Szintén számos leckével szolgál korunk számára a spanyolnátha biopolitikai kezelésének alapos és értelmező áttekintése a probléma elbagatellizálásától a tömegközlekedés túlzott ellenőrzéséig és a politikusok demagóg viselkedéséig. Ez a fejezet tehát valóban eredeti kordokumentumok alapján rekonstruálja a járványt, annak orvosi, politikai és kulturális szegmenseire is érdemben kitérve, ezáltal pedig indirekt módon is görbe tükröt tartva 21. századi kríziskezelési módjainknak.

21. századi pandémiamém

A kötet stílszerűen a koronavírus bemutatásával zárul, amelyről az orvosi területen megszokott módon több szerző nyilatkozik egy közös cikkben. Jakab Ferenc, Kemenesi Gábor, Lanszki Zsófia és Papp Henrietta „A »járványok korának« hajnalán – A SARS-2 koronavírus-világjárvány kialakulása, előzményei és hosszú távú

tapasztalatai” címmel nyújt tömör, informatív, elfogulatlan és szakmailag naprakész képet a jelenleg is zajló pandémia okairól, háttéréről és jelenleg ismert kezelésmódjairól – ugyanakkor helyenként kissé túl száraz, orvosszakmai nyelven, kevésbé reflektálva a járvány máris érzékelhető, rövid és hosszútávú társadalmi, kulturális hatásaira. Ez a fajta reflexió azonban nem is várható el a kutatóorvosi háttérrel rendelkező szerzőktől, ahogy a történész szerzők sem paleopatológusok, s talán emiatt lett volna érdemes felkérni egy kulturális epidemiológust, például H. Nagy Pétert egy humántudományi elemzés írására, aki már két kötetet is publikált a pandémia kulturális hatásairól (*Karanténkultúra I-II.*). Ebben a fejezetben emlékeztető, sőt a teljes kötet szempontjából is szimbolikus jelentőségű a One Health (Egy Egészség) fogalma: „az emberek, a természet és az állatok egészsége egy összefüggő rendszert alkot, így a felbukkanó fertőző betegségek megértését és a problémák megelőzését mindenképp interdiszciplináris, széles körű rálátást biztosító kutatásokkal lehet megoldani” (214.), hiszen épp ez a fajta szemlélet lehet a kulcsa a 21. századot sújtó klíma- és egészségügyi katasztrófák átfogó kezelésének.

Az apokalipszis 4+1 21. századi lovasa

A *Dögvészkalauz*t bezárva összességében valamiféle megvilágosodásérzés és óvatos remény önti el az olvasót, hogy mennyi minden változott, fejlődött az elmúlt kétezer évben a járványos betegségek értelmezésében és kezelésében, s mégis mennyi mindenre ráismerünk a múlt közegészségügyi katasztrófáira adott reakciók közül – főleg az elmúlt három év tapasztalatai után. Márpedig ha az olvasónak ez az uralkodó benyomása, akkor a kötet sikeresen véghez vitte legfőbb vállalását: hogy végigkalauzolja olvasóját egy izgalmas, mégsem kimerítően tudományos vagy megtévesztően populáris ragálytörténelmi utazáson, amelynek a végére beláthatjuk,

hogy korunk legfőbb biopolitikai vívmányai nagyrészt épp e krízisek szülöttei. Mert bár az egyes korok és kultúrák legpusztítóbb ragályai „dögvészt sohajtanak”, és gyakran hozzák felszínre a szenvedés, az erőszak, a tévhitek és az igazságtalanság számos formáját, mégis emberi mivoltunk zálogaivá válnak. Ahogy Albert Camus *A pestis* című regényében az orvos-elbeszélő, Dr. Rieux fogalmaz: „Egyvalami természetes: a mikroba. A többi, az egészség, a tisztesség, vagy ha úgy tetszik, a tisztaság már akarat kérdése, és szüntelenül akarnunk kell.”

Dögvészkalauz – Járványok és gyógyításuk története az ókortól napjainkig, szerk. Czeferner Dóra, Fedeles Tamás; Pécs—Budapest, PTKE—Kronosz, 2021.